

تطبیق تفسیر سوره الضحی از نگاه تفاسیر اهل سنت و شیعه

سید محمد جرفیان^۱

کارشناس ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشگاه پیام نور سوسنگرد

چکیده

درباره شأن نزول سوره ضحی گفته شده است مدتی وحی بر پیامبر(ص) نازل نشد؛ به همین دلیل برخی دشمنان، او را شامت می‌کردند که خدا پیامبرش را رها کرده است. بعد از این واقعه سوره ضحی نازل شد و آن حضرت را شاد کرد. همچنین برخی از مفسران شیعه و اهل سنت در شأن نزول آیه پنجم گفته‌اند: پیامبر(ص) دید دخترش فاطمه(س) عبایی از پوست شتر دارد و فرزندان خود را شیر می‌دهد و با دست آرد می‌سازد؛ پس گریه کرد و گفت: دخترم! تلخی دنیا را در برابر شیرینی آخرت تحمل کن. سپس آیه ۵ سوره والضحی نازل شد: «وَلَسَوْفَ يَعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ» و به زودی پروردگارت بخششی به تو خواهد داد تا خشنود شوی.

واژه های کلیدی: الضحی، اهل سنت، شیعه

مقدمه

سوره ضحی یا والضحی نود و سومین سوره و از سوره‌های مکی قرآن که در جزء سی‌ام جای گرفته است. این سوره از جمله سوره‌هایی است که یک‌جا بر پیامبر(ص) نازل شده است. درباره شأن نزول سوره ضحی آمده است این سوره بعد از مدتی که بر پیامبر وحی نازل نشده بود و کافران بر او خرده می‌گرفتند که خداوند او را رها کرده، نازل شد. سوره ضحی خطاب به پیامبر می‌گوید خداوند تو را رها نکرده است و نعمت‌های پروردگار را بر آن حضرت می‌شمارد و سفارش یتیمان و سائلان را به پیامبر می‌کند و از او می‌خواهد که نعمت‌های خداوند را برای مردم بازگو کند. از پیامبر(ص) نقل شده است هر کس سوره والضحی را بخواند، شفاعت کردن آن شخص در روز قیامت بر پیامبر(ص) واجب می‌شود و ثوابی به تعداد ده برابر همه سائل‌ها و یتیمان می‌برد.

آراء مفسران

«وَالضُّحَىٰ» (۱)

۱ - **فخر رازی:** «وجهان: أحدهما: أن المراد بالضحی وقت الضحی و هو صدر النهار حين ترتفع الشمس و تلقى شعاعها و ثانيها: الضحی هو النهار كله بدليل أنه جعل في مقابلة الليل كله» (فخر الدین رازی، ۱۴۲۰ق، ج ۳۱، ص: ۱۹۰)

۲ - **آلوسی:** «المراد به هنا وقت ارتفاع الشمس الذی یلی وقت بروجها للناظرین دون ضوئها و ارتفاعه» (آلوسی، ۱۴۱۵ق، ج ۱۵، ص: ۳۸۰)

۳ - **طبرسی:** «خداوند سوگند یاد نمود بتمام نور روز از گفته ایشان ضحی فلان للشمس آن گاه که ظاهر شود برای خورشید و دلالت میکند بر آن قول خدا در مقابل آن وَ اللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ» (طبرسی، ۱۳۶۰ش، ج ۲۷، ص: ۱۴۰).

۴ - **طباطبایی:** «کلمه "ضحی" به طوری که در مفردات آمده به معنای گسترده شدن نور خورشید است «۲». ولی بعدها آن زمانی را که نور خورشید گسترده می‌شود نیز ضحی نامیدند» (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۲، ص: ۵۲۲)

۵ - **مکارم شیرازی:** «قسم به روز در آن هنگام که آفتاب بر آید و همه جا را فرا گیرد» (وَالضُّحَى) "ضحی" به معنی اوائل روز است آن موقعی که خورشید در آسمان بالا بیاید و نور آن بر همه جا مسلط شود، و این در حقیقت بهترین موقع روز است، و به تعبیر بعضی در حکم فصل جوانی است، در تابستان هوا هنوز گرم نشده، و در زمستان سرمای هوا شکسته شده است، و روح و جان انسان در این موقع آماده هر گونه فعالیت است» (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴، ج ۲۷، ص: ۹۷)

(وَ اللَّيْلِ إِذَا سَجَى) «(۲)

۱ - **فخر رازی:** «فذكر أهل اللغة في سَجَى ثلاثة أوجه متقاربة: سكن و أظلم و غطى أما الأول: فقال أبو عبيد و المبرد و الزجاج: سَجَى أَى سكن يقال: ليلة ساجية أَى ساكنة الريح، و عين ساجية أَى فاترة الطرف. و سَجَى البحر إذا سكنت أمواجه» (فخر الدین رازی، ۱۴۲۰ق، ج ۳۱، ص: ۱۹۰)

۲ - **آلوسی:** «(آلوسی، ۱۴۱۵ق، ج ۱۵، ص: ۳۸۰)

۳ - **طبرسی:** «و سوگند بشب آن گاه که سیاهی آن عالم را فرا میگیرد، یعنی تاریکی آن ساکن و مستقر گردد و بگفته بعضی مقصود به ضحی ساعت اول از روز است و بگفته بعضی دیگر صدر روز و آن ساعتیست که در آن خورشید بالا آمده (وقت چاشتگاه) و موقع اعتدال روز است در گرما و سرما در تابستان و زمستان.

جبائی گوید: یعنی قسم به پروردگار چاشتگاه و پروردگار شب آن گاه که تاریکیش همه جا را بگیرد.